

مروری بر آداب دعا و شرایط اجابت آن در بیانات حضرت آیت‌الله خامنه‌ای

ماه رجب و شعبان ماه دعا و ذکر الهی و آماده شدن برای ورود به ماه مبارک رمضان است، اما اینکه آداب دعا چیست و چه شرایطی دارد نیاز به تبیین و تحلیل دارد. حضرت آیت‌الله خامنه‌ای در بیانات مختلف درباره ابعاد مختلف دعا سخن گفته‌اند. رسانه **KHAMENEI.IR** به مناسبت فرارسیدن ماه رجب، **گزیده‌ای از بیانات حضرت آیت‌الله خامنه‌ای درباره‌ی دعا و شرایط اجابت آن** را منتشر میکند.

۱. آداب خواندن خدا

ادب مخصوص دعا را باید به کار گرفت

اگر شما از دوستتان هم چیزی بخواهید، آداب و تشریفات دارد. ادب مخصوص دعا را باید به کار گرفت و عمده‌ترین آداب، این است که انسان به خدای متعال توجه کند و با همه‌ی دل، از خدا بخواهد. هنگامی که قلب انسان رقیق میگردد و توجهی پیدا میشود، وقت دعاست.

بیانات در خطبه‌های نماز جمعه ۰۷/۱۲/۱۳۷۱

اگر دعا خوب خوانده شود، شنیده می‌شود

وقتی شما دعا میخوانید، شما دارید با خدا حرف میزنید؛ این صدای شما است که صعود پیدا میکند. البته دعا اگر خوب خوانده بشود، آن وقت دعای **يُسْمَعُ** است: **وَ اَسْمَعُ دُعَائِي اِذَا دَعَوْتُكَ وَ اَسْمَعُ نِدَائِي اِذَا نَادَيْتُكَ**، پروردگارا! دعای مرا بشنو. یک جور دعا خواندنی هست که خدا آن را نمی‌شنود. در دعا میخوانیم: **اَعُوذُ بِكَ مِنْ نَفْسٍ لَا تَشْبَعُ وَ مِنْ قَلْبٍ لَا يَخْشَعُ وَ مِنْ دُعَاءٍ لَا يُسْمَعُ**؛ پناه میبرم به تو از دعایی که شنیده نمیشود یعنی خدای متعال اعتنائی به آن دعا نمیکند.

بیانات در دیدار خانواده‌های شهدای هفتم تیر و جمعی از خانواده‌های شهدای مدافع حرم ۰۵/۰۴/۱۳۹۵

بایه در معنای دعا تأمل و تدبر کرد

این یکی از نقیصه‌های ماست که دعاها را بدون توجه میخوانیم و معنایش را نمیفهمیم؛ از بعضی که قادریم معنایش را بفهمیم، تأمل و تدبر نمیکنیم؛ دعا میخوانیم، حواسمان هم جای دیگری است! در حالی که این دعاها همه دفترهای ارزشمند معرفت و نسخه‌های عشق و محبت است و خیلی چیزها در این دعاهاست که اگر ما به آنها توجه کنیم،

میتوانیم آن‌ها را بیاموزیم. بعضیها دعا را تفسیر میکنند که البته خوب است، لکن وقتی بنده یک کلمه دعا را با بیست کلمه تفسیر میکنم، این دیگر کلام امام نیست؛ اگر بشود کلام امام را در یک کلمه زیبا، شکیل و خلاصه، بازگرداند، آن وقت یک مقداری از لطف کلام امام را به ما خواهد داد. آن تفسیرهای مفصل برای این که انسان معارف را یاد بگیرد خوب است؛ اما برای این که لذت سخن امام را که خیلی هم زیباست درک کند، نه؛ آن‌ها خوب نیست.

بیانات در روز ۲۹ ماه مبارک رمضان ۱۳۶۶/۰۳/۰۷

خواننده دعا برای دل خودش هم بخواند

دعا را با حضور قلب باید خواند... بعضی از این اجتماعاتی که در آنها دعا خوانده میشود، انصافاً خیلی اجتماعات دلنشینی است، یعنی خواننده‌ی دعا، دعا را فقط برای مستمع نمیخواند [بلکه] برای دل خودش هم میخواند. بعضی‌ها این جوری هستند؛ خودش هم تحت تأثیر دعا است. وقتی خواننده‌ی دعا جوری دعا میخواند که خودش دارد با خدا حرف میزند، خودش را در مقابل پروردگار عالم حاضر می‌بیند و حال دعا برای او وجود دارد، این مستمع هم حال دعا پیدا میکند. بعضی مواردی البته بندرت انسان مشاهده میکند که خواننده‌ی دعا اصلاً در عالم دعا نیست. گاهی آدم در تلویزیون هم بعضی از اینها را مشاهده میکند که خواننده‌ی دعا دارد فقط یک چیزی را با آواز میخواند؛ نه خودش توجهی دارد و حال دعایی دارد، وقتی خودش حال دعا نداشت، مستمعش هم حال دعا پیدا نمیکند؛ نه اشک خودش جاری میشود، نه میتواند اشک مستمع را جاری کند؛ دل او را نمیتواند منقلب کند، چون دل خودش منقلب نیست. دعا را این جوری نباید خواند.

بیانات در دیدار خانواده‌های شهدای هفتم تیر و جمعی از خانواده‌های شهدای مدافع حرم ۱۳۹۵/۰۴/۰۵

قطع و وصل جملات، صحیح و بجا باشد

خیلی اهمیت دارد که در قرائت دعاها، قطع و وصل جملات، صحیح و بجا باشد؛ تا آن کس که معنای دعا را میفهمد، حالش خراب نشود! مثلاً خوانده میشود: «بأبی انتم و امی طبتم، و طابت الأرض الذی فیها دفنتم»؛ در صورتی که باید گفته شود: «بأبی انتم و امی، طبتم و طابت الأرض الذی فیها دفنتم». این دعاها عبارات زیبایی است که اگر در قطع و وصل آن دقت نشود، واقعاً به زیبایی آن لطمه میخورد.

بیانات در دیدار اعضای گروه ویژه و گروه معارف اسلامی صدای جمهوری اسلامی ایران ۱۳۷۰/۱۲/۱۳

۲. شرایط استجاب دعا

هیچ دعایی بی‌استجاب نیست

هیچ دعایی بی‌استجاب نیست. استجاب به معنای این نیست که خواسته انسان حتماً برآورده خواهد شد - ممکن

است بر آورده بشود، ممکن است به علل و مصالح و موجباتی بر آورده هم نشود - اما استجابت الهی هست. استجابت الهی، پاسخ و توجه و التفات خداست؛ ولو آن خواسته‌ای که من و شما داریم - که ای بسا خیال می‌کنیم این خواسته به نفع ماست، اما به زیان ماست - تحقق هم پیدا نکند؛ اما «یا الله» شما بی‌گمان لبتیکی به دنبال خود دارد.

بیانات در دیدار مسئولان و کارگزاران نظام جمهوری اسلامی ایران ۱۳۷۹/۰۴/۱۹

گاهی پاسخ دعا، همان نورانیتی است که در آن لحظه به شما می‌دهند

وعده‌های الهی، صادقترین وعده‌هاست و حتماً چنانچه از خدا بخواهید، خدا به شما پاسخ خواهد داد. اگر اُنس پیدا کنید، خواهید دید که خیلی از پاسخها همانی است که در همان لحظه به شما داده میشود؛ یعنی آدم نباید خیال کند که پاسخ دعا حتماً همان پولی است که از خدا خواسته است و باید برسد! گاهی اوقات پاسخ، همانی است که در آن لحظه به شما می‌دهند. آن چنان نورانیتی در دل شما به وجود می‌آید که میبینید اصلاً پاسختان را همان ساعت گرفته‌اید. آن حالتی را که انسان در دعا پیدا میکند، گاهی احساس میکند که دیگر غیر از آن، هیچ چیز نمیخواهد.

گفت و شنود صمیمانه رهبر انقلاب با جمعی از جوانان و نوجوانان ۱۳۷۶/۱۱/۱۴

برای استجابت عجله نکند

هنگامی که قلب انسان رقیق میگردد و توجهی پیدا میشود، وقت دعاست. آن وقت اگر از خدا بخواهید، غالب این است که مقصود بر آورده میشود. مگر مواردی که در علم الهی، مصالحی وجود دارد که آن مصالح را ما نمیدانیم و خدای متعال، به خاطر دعای من و شما مصالح عمومی آفرینش، یا مصالح یک ملت را به هم نمیریزد. آنجا که سر راه خواسته‌ی ما، مصلحت بزرگی مانع نباشد و آنجا که توجه لازم را در حال دعا داشته باشیم، دعا مستجاب خواهد شد؛ یا زود و یا دیر... البته باز در روایات دارد: «النهی من الاستعجال فی الدعاء». یعنی در دعا عجله نکند. اگر چیزی را خواستید و در زمانی که شما خواستید بر آورده نشد، نگوئید که خدای متعال دعای مرا مستجاب نکرد؛ نه. «الامور مرهونه باوقاتها». عجله نکند! با توجه، خدا را بخوانید و هر چه میخواهید از خدا بخواهید.

بیانات در خطبه‌های نماز جمعه ۱۳۷۱/۱۲/۰۷

دعا در چارچوب قوانین طبیعی الهی مستجاب میشود

لازم نیست دعا همیشه قوانین طبیعی را به هم بزند و برخلاف قوانین طبیعی عمل کند؛ نه. دعا در چارچوب قوانین طبیعی مستجاب میشود و خواسته شما بر آورده میگردد. این قدرت خداست که قوانین را جور می‌آورد، کنار هم میگذارد و مقصود شما بر آورده میشود. البته آنجایی که دعای شما با یک قانون الهی دیگری تصادم پیدا کند، مستجاب نمیشود. وعده الهی حق است؛ اما آن وعده هم درست است. آدمهایی که بیکار باشند و در راه اهداف

خودشان تلاش نکنند، تضمینی نیست که به هدف و مقصد برسند. حالا شما دعا کن، معلوم است که این دعا خیلی اقبال استجاب ندارد. البته یک وقت هم دیدید مستجاب شد؛ اما تضمینی نیست. در جایی برخلاف یک قانون طبیعی مسلم، شما دعا کنید؛ معلوم نیست تضمینی داشته باشد. اگرچه در مواردی بلاشک دعا قوانین را هم خرق میکند؛ اما این طور نیست که وقتی میگوییم دعا مستجاب میشود، یعنی دعای شما اگر با قوانین دیگر الهی منافات داشته باشد و عملی همراهش نباشد و یا حتی خود دعا از روی توجه هم نباشد، باز مستجاب میشود؛ نه. در دعا، طلب کردن و خواستن از خدای متعال و حقیقتاً مطالبه کردن لازم است. این دعا مستجاب میشود. اگر عمل و تلاش در راه اهداف بزرگ، همراه این دعا باشد، اقبال استجاب این دعا واقعاً بیشتر است. آن وقتی که دعا استمرار پیدا کند، حتماً اقبال استجاب در این دعا بیشتر است.

بیانات در خطبه‌های نماز جمعه ۱۳۷۷/۱۰/۰۴

کارهای نشدنی از خدا نخواهید

مثلاً در روایات آمده است که اگر شرایط دعا وجود نداشته باشد، دعا مستجاب نمیشود. بالأخره دعا هم شرایطی دارد. بزرگان دین فرموده‌اند: «کارهای نشدنی را از خدای متعال نخواهید». اگر چیزی را از خدای متعال طلب کردیم که نشدنی و به خلاف سنتهای معمولی عالم است، برآورده نمیشود.

بیانات در خطبه‌های نماز جمعه ۱۳۷۳/۱۱/۲۸

با توجه و جدیت مطرح کنید

یکی از شرایط استجاب دعا این است که آن را با توجه مطرح کنیم. گاهی لقلقه زبان، جملاتی چون «خدایا ما را بیامرز»، «خدایا به ما سعه رزق بده» و «خدایا قرض ما را ادا کن» است. ده سال انسان این گونه دعا میکند، اصلاً مستجاب نمیشود. این فایده‌ای ندارد. یکی از شرایط دعا این است که فرمود: «خداوند متعال، از صاحب دل غافل - دلی که متوجه نیست چه خواسته‌ای را مطرح میکند و با که دارد حرف میزند - دعایی را قبول نمیکند.» معلوم است که دعای دارای این ویژگیها، مستجاب نمیشود. باید تضرع کنید و جدی بخواهید. باید از خدای متعال با الحاح بخواهید. باز بخواهید و باز بخواهید.

بیانات در خطبه‌های نماز جمعه ۱۳۷۳/۱۱/۲۸

دعا و خواسته خود را زیاد ندانید

در روایات دارد، وقتی برای حاجاتی دعا میکنید، دعا و خواسته‌ی خود را زیاد ندانید. یعنی هرچه مایل هستید و میخواهید، از خدا طلب کنید. نگوئید «این زیاد است. کمتر بخواهم تا بشود.» ما از استکثار دعا منع شده‌ایم. یعنی دعا

و مطلوب را، در مقابل پروردگار، زیاد نشمارید.

بیانات در خطبه‌های نماز جمعه ۰۷/۱۲/۱۳۷۱

از بزرگ بودن حاجت هراس نداشته باشید

برای برآمدن حاجات، هیچ حاجتی را آن قدر بزرگ نشماریم که بگوییم: «این حاجت را دیگر نمیشود از خدا خواست، چون خیلی بزرگ است». نه. اگر حاجت، به خلاف طبیعت و سنن آفرینش نیست، اگر محال نیست، هر چه هم بزرگ باشد، مسأله‌ای نیست و از خدا بخواهید. شما در هر روز از ماه رمضان - بنابر مأثور - بعد از هر نماز میگویید: «اللهم ادخل علی اهل القبور السورور. اللهم اغن کل فقیر». از خدا میخواهید همه فقرا را غنی کند. فقط فقرای ایران را نمیگویید. «اغن کل فقیر» یعنی همه فقرای اسلام غنی شوند. چرا نشود خواست؟! اگر موانع بر سر راه غنی شدن برطرف گردد، چرا نشود؟! پدیده فقر که یک امر ذاتی در جامعه نیست. فقر در جوامع بشری، یک امر تحمیلی است. فقر را قدرتهای ستمگر و زورگو و زیاده‌طلب عالم، بر افراد و بر ملتها تحمیل میکنند. اگر این قدرتها از میان بروند، چرا دعای «اللهم اغن کل فقیر» مستجاب نشود؟! ممکن است چنین حاجتی برآورده شود. خداوند از حاجت بزرگ انسان که هراسی ندارد! از خدا، هر چه بزرگتر بخواهید. مبدا یک وقت انسان با خود بگوید: «خوب؛ من این چیزی را که میخواهم، اگر برای خودم بخواهم، قابل شدن است. اما طلب عافیت برای همه انسانها، خیلی بزرگ است. چطور این را از خدا بخواهم؟!» نه؛ بخواهید.

بیانات در خطبه‌های نماز جمعه ۲۸/۱۱/۱۳۷۳

از کوچک بودن خواسته خود ابا نداشته باشید

ضمناً، از کوچک بودن خواسته هم ابا نداشته باشید. خواسته‌های کوچکِ کوچک را هم از خدا بخواهید. در روایت است که حتی بند کفش خود را از خدا بخواهید. خوب؛ انسان به بند کفش احتیاج دارد؛ به در مغازه میرود و میخرد. این هم دعا لازم دارد؟! بله! تا احساس کردید که به بند کفش و یا هر چیز دیگر به این کوچکی نیاز دارید، دل را متوجه خدا کنید و بگویید: «پروردگارا! این را هم به من برسان». رساندنش به چه ترتیب است؟ به این ترتیب است که پول در جیبم بگذارم، سرِ کوچه بروم، از مغازه بخرم و بعد هم آن را مورد استفاده قرار دهم. به هر حال، باید از خدا بخواهید. اگر چه به در مغازه رفتید، پول دادید و بند کفش خریدید؛ اما باز هم آن را خدا به شما داد. یکی از علل این که گفته‌اند حاجات کوچک را هم از خدا بخواهید، این است که به حوائج و عجز و حقارت و تهیدستی خودمان توجه پیدا کنیم تا ببینیم که چقدر تهیدستیم. اگر خدای متعال کمک نکند، امکان ندهد، نیرو ندهد، فکر ندهد، ابتکار ندهد و وسایل را جور نیاورد، همان بند کفش هم به دست ما نخواهد رسید. اگر شما به قصد خریدن بند کفش از خانه بیرون آمدید، در راه جیبتان را زدند یا پولتان گم شد و یا مغازه مورد نظر، بسته بود و یا در بین

راه، حادثه مهمی پیش آمد که مجبور شدید برگردید، بند کفش گیرتان نیامده است.

بیانات در خطبه‌های نماز جمعه ۲۸/۱۱/۱۳۷۳

با دل باطراوت و بی‌آلایش درخواست کنید

اولین شرط دعا این است که با دل باطراوت و بی‌آلایش درخواست شود؛ مثل دل جوانها؛ لذا دعای جوانان اقبال و احتمال اجابت را بیش از همه دارد. گاهی بعضیها به بنده میگویند برای جوانهای ما دعا کن. البته ما همیشه برای همه‌ی جوانها دعا میکنیم؛ اما در واقع این جوانها هستند که اگر قدر دل بی‌آلایش و باطراوت خود را بدانند، دعای آنها از هر دعایی میتواند به استجاب نزدیکتر باشد.

بیانات در خطبه‌های نماز جمعه‌ی تهران ۲۹/۰۷/۱۳۸۴

بدانید که از چه کسی می‌خواهید

یکی دیگر از شرایط دعای مستجاب این است که انسان دعا را با معرفت انجام دهد؛ یعنی بداند که این دعا و این درخواست از کسی است که قدرت دارد همه‌ی آنچه را که انسان میخواهد، برای او انجام دهد؛ یعنی به اثر دعا باور داشته باشد. در روایتی درباره‌ی معرفت در دعا نقل شده است که: «یعلمون أنّی اقدر علی ان اعطیهم ما یسألونی»؛ به قدرت اجابت پروردگار باور داشته باشند.

بیانات در خطبه‌های نماز جمعه‌ی تهران ۲۹/۰۷/۱۳۸۴

همت بلند داشته باشید

در دعا همت بلند داشته باشید؛ درخواست‌های بزرگ بکنید؛ سعادت دنیا و آخرت را بخواهید و نگوئید اینها بزرگ است، اینها زیاد است؛ نه، برای خدای متعال اینها چیزی نیست. عمده این است که شما به معنای حقیقی کلمه و با همین شرایط، طلب کنید؛ خدای متعال این طلب را اجابت خواهد کرد.

بیانات در خطبه‌های نماز جمعه‌ی تهران ۲۹/۰۷/۱۳۸۴

با عذرخواهی و استغفار به سوی خدا برگردید

یکی دیگر از شرایط دعا، اجتناب از گناه و توبه است. همه دچار گناه و تخلف هستیم. تخلف‌ها کوچک و بزرگ دارد. از خدای متعال باید عذرخواهی و استغفار و طلب بخشش و توبه کنیم و به سوی خدا برگردیم. عزم ما باید این باشد که از ما گناه سر نزند. گاهی انسان عزم میکند و تصمیم میگیرد که گناه نکند؛ بعد دچار غفلت و اشتباه میشود و لغزش پیدا میکند؛ باز همین گناه سراغ انسان می‌آید؛ بار دیگر باید توبه و استغفار کند؛ منتها استغفار باید جدی و

حقیقی باشد. گناه نکردن باید یک قصد واقعی و جدی باشد. درباره‌ی دعا و استجاب دعا در روایت دارد که: «ولیکخرج من مظالم الناس»؛ انسان باید از مظلومی مردم خارج شود تا دعایش قبول شود.

چنانچه کسی خیال کند که میشود دوران جوانی را با غفلت و غرق شدن در شهوات گذراند، بعد با خیال راحت و با آسانی به سراغ توبه رفت، اشتباه بزرگی مرتکب شده است. حالت دعا و انابه چیزی نیست که انسان هر وقت اراده کرد، برای او پیش بیاید. گاهی میخواهیم، نمیشود؛ دنبال حال و توجه هستیم، دست نمیدهد؛ «ذلک بما قدّمت یداک». انسانی که زمینه‌ی توجه به خدا و رجوع الیالله را در خودش به وجود نیاورده باشد، این طور نیست که هر وقت اراده کرد، بتواند در خانه‌ی خدا برود.

بیانات در خطبه‌های نماز جمعه‌ی تهران ۲۹/۰۷/۱۳۸۴

خدا را در مقابل خود حاضر و ناظر بدانید

معنای دعا این است که شما با خدا حرف بزنید؛ خدا را در مقابل خود احساس کنید و حاضر و ناظر بدانید. این که انسان همین طور طبق عادت چیزی را بر زبان بیاورد و مطالبه‌ی را ذکر کند - خدایا ما را بیامرز، خدایا پدر و مادر ما را بیامرز - بدون این که در دل خود حقیقتاً حالت طلبی را احساس کند، این دعا نیست؛ لقلقه‌ی لسان است. دل غافل و بیتوجه و سر به هوا اگر دعا کند، خدای متعال دعایش را قبول نمیکند.

بیانات در خطبه‌های نماز جمعه‌ی تهران ۲۹/۰۷/۱۳۸۴

۳. زمان‌های مناسب دعا

همیشه باید دعا کرد

دعا کنید. دعا مخصوص وقت گرفتاری نیست؛ همیشه باید دعا کرد. بعضی خیال میکنند وقتی گرفتاری و مصیبت و بلائی بود، باید دعا کرد؛ نه، آن وقتی هم که انسان در حال عادی زندگی میکند، باید دعا کند و رابطه را با خدا محفوظ نگه دارد. به تعبیر یکی از روایات، صدای خود را برای فرشتگان در ملکوت اعلی آشنا کند. دعا همیشه لازم است.

بیانات در خطبه‌های نماز جمعه‌ی تهران ۲۹/۰۷/۱۳۸۴

ماه‌های رجب و شعبان

ماه‌های رجب و شعبان، ماه‌های آماده شدن دل انسان برای ماه رمضان است. ... از خداوند بخواهید، دل‌های باصفای خود را متوجه خدا کنید و با او حرف بزنید. زبان حرف زدن با خدا، زبان مخصوصی نیست؛ اما معصومین ما - کسانی که پایگاه‌های قرب الهی را یکی پس از دیگری طی کردند - با زبان‌های خوبی با خدا حرف زدند. آنها راه سخن

گفتن با خدا را به ما یاد دادند. این مناجات شعبانیه، این دعا‌های ماه رجب و ماه شعبان، این مضامین عالی، این معارف رقیق و نورانی با الفاظ زیبا و معجزه‌گون، وسیله‌ای برای دعا کردن ماست. من همه شما عزیزان را به توجّه به دعا در این ایام، توجّه به نماز، اقبال به روزه و استفاده از روزها و شبهای ماه رمضان دعوت میکنم.

بیانات در دیدار مردم کاشان و آران و بیدگل ۲۰/۰۸/۱۳۸۰

ماه رمضان

گاهی انسان برای این که حال دعا پیدا کند، مشکل دارد؛ گاهی برای این که قطره‌ی اشکی بفشانند، مشکل دارد؛ چون راه دشوار است، به وسیله‌ی خلافها و گناههای خود احاطه می‌شویم؛ اما قطعه‌ی ماه رمضان، آن قطعه‌ی است که حرکت در آن قطعه آسان است؛ مثل این است که در این راه دشواری که می‌خواهید به محلی یا به شهری برسید، گاهی مجبورید پیاده راه را طی کنید؛ گاهی مجبورید از آب بگذرید؛ گاهی مجبورید از باتلاق بگذرید؛ یک جا هم می‌رسید به فرودگاهی که هواپیمای مجهزی آماده است تا شما را بی‌دردسر و با خیال راحت و پس از طی مسیر طولانی به مقصد برساند. آغاز ماه رمضان، رسیدن به همین فرودگاه است. خدای متعال راه را در ماه رمضان هموار کرده است و فضا را در ماه رمضان، فضای خالی از معارض قرار داده است.

بیانات در خطبه‌های نماز عید فطر ۲۴/۰۸/۱۳۸۳